

Kaynak: Eko IQ Dergisi

Tarih: 16 Temmuz 2018

Plastik Atığı Meselesinde Özel Sektörün Rolü

Yazar: Gülin YÜCEL

Geçtiğimiz sene Şubat ayında Norveç sahillerine vuran ölü balinanın midesinden çıkarılan 30 plastik torba kamuoyunu dehşete düşürmüştü. Bergen Üniversitesi araştırmacıları, plastik atıkların Sotra Adası açıklarındaki bu balığı değil, tüm deniz canlılarını tehdit ettiğini açıklamıştı. Ötesinde, eldeki verilerle 2050 senesinde denizlerde balıktan çok plastik bulunacağı söylenmektedir.

Malzeme özelliği ile çoklu kullanılabilen, hafif, esnek, dayanıklı ve nispeten ucuz bir malzeme olan plastik, bu çekici özellikleri ile son 50 senede hızla büyüyen bir pazar yarattı. Öte yandan dayanıklı ve doğada çözülmeyen özellikte olması ve fazlaca tüketilmesi ile bu dönemde dünya ekosistemlerini ciddi şekilde tehdit etmeye başladı.

Plastik İle İlgili Sorun Ne?

Fazla tüketilmesi: Küresel petrol tüketiminin %6'sı plastik üretiminde kullanılıyor. Bu oran, tüm dünyada havacılık sektörünün tükettiği petrol ile aynı. Düşük karbonlu ekonomilere geçerken, plastiğin ekonomik ve gündelik hayattaki yeri göz önüne alındığında bu kritik bir nokta. Dolayısıyla plastiği yeniden kullanarak hammadde bağımlılığını azaltmak önemli bir beklenti.

Atıklar: Günümüzde yılda 300 milyon ton üzeri plastik atığa dönüşüyor. Bu plastikler Norveç sahillerindeki balina örneğinde olduğu gibi tüm ekosistemleri tehdit ediyor. Leipzig'de bulunan Helmholtz Çevre Araştırmaları Merkezi'nin yaptığı araştırmaya göre denizlerdeki plastiğin çok önemli bir kısmı kara tabanlı ve nehirler ile denizlere taşınıyor. Yine aynı çalışma, aralarında Ganj ve Yangtze'nin de yer aldığı, sekizi Asya'da bulunan 10 büyük nehrin bu plastik atığın %95'ini denizlere taşıdığını gösteriyor.

Plastik atık oluşumunun en büyük sebebi bir seferlik kullanım sunan paketleme malzemeleri. Avrupa'da her sene ortalama 100 milyar adet plastik poşet kullanılıyor ve bunun 8 milyarı çöp oluyor. Çin yılda 9 milyon ton, Endonezya 3 milyon ton, Hindistan ise 500 bin ton plastik atık yaratıyor.

"Al, üret, tüket, at" şeklindeki lineer sistemin yarattığı yanlışlardan biri, gezegen üzerinde bu kadar önemli bir tehdit noktasına geldi. Dolayısıyla kapalı devre sistemler yaratarak plastiğin denizlere ulaşması önleildiğinde, petrole bağımlı ve maliyetleri artan bir girdinin yarattığı belirsizlik de ortadan kalkacaktır.

Yeni Plastik Ekonomisi

Dünya Ekonomi Forumu'nun Ocak 2018'de düzenlenen Davos Zirvesi'nde döngüsel ekonominin fikrinsel liderliğini yapan Ellen MacArthur Vakfı etrafında plastik atığı konusunda önemli bir anlaşma duyurusu yapıldı. Amcor, Ecover, Evian, L'Oréal, Mars, Marks & Spencer, PepsiCo, Coca-Cola, Unilever, Walmart ve Werner & Mertz'den oluşan dünyanın önde gelen 11 hızlı tüketim, perakende ve paketleme şirketi, 2025 senesi veya daha öncesinde ürettikleri ve kullandıkları tüm malzemelerin %100 yeniden kullanılabilir, geri dönüştürülebilir ve doğada çözülür olacağını taahhüt ettiler. Toplam plastik ambalajların 6 milyon tonunu temsil eden şirketlerin yarattığı bu akım şüphesiz tüm özel sektör için dikkat çekici. Unilever CEO'su Paul Polman bu gelişmenin sevindirici olduğunu düşünmekle birlikte "Tüketim sektöründeki lineer bakış açısını tamamen döngüsel dönüşürmek için daha uzağa, daha hızlı gitmek zorunda" olduklarını söylerken, Ellen MacArthur Vakfı tüm sektöre bu taahhüdün parçası olması çağırısını yapıyor.

Döngüsel ekonomi prensipleri kullanılarak tasarlanan bu yeni ekonomik sistemin temel söylemi “plastikler ekonominin içinde, doğanın dışında”. Oluşturulan çerçevede 40 kadar işletme, girişim, sivil toplum, yerel ve ulusal otorite bir araya gelerek 2025’e kadar şu prensipler üzerinde çalışacak:

- Tüm gereksiz ve problemlili tek kullanımlık ambalajların yeniden tasarlanarak veya malzemenin yeniden yaratılarak ortadan kaldırılması, | Tüm plastik ambalajların yeniden kullanılabilir, geri dönüştürülebilir ve doğada çözülebilir olması,
- Plastik ambalajların toplanması ve geri dönüştürülmesi,
- Geri dönüştürülmüş malzemedan üretilen paketlemenin artması. Bu inisiyatif kapsamında Dünya Ekonomik Forumu, Ellen MacArthur Vakfı ve SYSTEMIQ tarafından hazırlanan “Catalysing Action” raporu, plastik dönüşümü için gerekli yeniden tasarım, geridönüşümün hızlanması ve daha etkin paketleme için net öneriler ortaya koyuyor:
- Baştan temel tasarımı değişmeden ve inovatif çözümler gelişmeden plastik ambalajların %30’u asla yeniden kullanılamaz ve geri dönüştürülemez.
- Plastik paketlemenin en az %20’sinin yeniden kullanımı ekonomik olarak bir fayda ve avantaj sağlayacaktır.
- Paketlemenin ve kullanım sonrası atığın toplanması sistemlerinin tasarımı ile %50 oranında plastik ambalajın geri dönüştürülmesi avantajlı olacaktır.
-

Özetle belirlenen süre ve oyuncular ile 2025’e kadar inovasyonlara gerek olmadan plastik ambalajların %70 oranında yeniden kullanımı ve geri dönüştürülmesinin mümkün olduğunu görülüyor.

Özel Sektör Plastik Atığı Konusu ile Neden İlgilenmeli?

Tüm temel sürdürülebilir iş söylemlerimizde olduğu gibi, şu üç sebeple plastik atığını dönüştürmek özel sektörün gündeminde olmalıdır:

– **Doğru şeyi yapıyor muyuz?** Hiçbir sorumlu iş, denizlerde yüzen veya yeşilliklerin arasında duran, tüm gezegen ekosistemini tehdit eden atıkların üzerinde kendi logolarını görmek istemeyeceklerdir. Tüketici alışkanlıkları şüphesiz bu zincirdeki en önemli halkadır. Dolayısıyla işletmeler tüketicilerine susuzluklarını nasıl gidereceklerini, yaşadıkları mekanların nasıl temiz olması gerektiğini “öğrettikleri” gibi, kendi ürünlerinin atığı konusunda da yönlendirici olmalılar. Bunun ötesinde plastik atıkların çevre üzerindeki etkileri daha da görülebilir olduğunda, artan tüketici ve kamuoyu baskısı altında şirketlerin daha duyarlı olmaları gerekecektir.

– **Finansal olarak faydalı şeyi yapıyor muyuz?** Şüphesiz ki onca masraf yaratılarak üretilen plastiklerin %95’inin bir kez kullanıldıktan sonra çöp olması iyi bir iş yapış şekli değildir. Ellen MacArthur Vakfı’nın Yeni Plastik Ekonomi projesinden sorumlu Proje Yöneticisi Michiel De Smet’in dediği gibi “işler bu kadar değerli malzemeyi kaybederek neler kaybettiklerinin farkında olmalıdır”.

– **Hiçbir şey yapmaz isek finansal olarak riskimiz ne?** Plastik sektöründeki malzeme kısıtı, karbonsuz ekonomiye geçişte hedeflenen fosil yakıtların kısıtlanması ve nihai olarak ortadan kaldırılması hedefi doğrultusunda önemli bir risktir. Malzemenin mevcut stoku ile sistem dışına çıkmadan değerlendirilmesi, yeni tasarım ve malzemelerle birlikte yeniden tasarlanarak daha az ve esnek şekilde kullanımı ivedi olarak üzerinde çalışılması gereken bir konudur.

Ayrıca, sağlıklı deniz ekosistemleri trilyon dolarlık bir ekonomik gelir sağlamaktadır. Bu dengenin bozulması sadece plastik kullanarak üretenleri değil, birçok farklı sektörün (başta deniz ürünleri, yeme/içme, turizm olmak üzere) sürdürülebilirliğini etkileyecektir.

– **Çözüm nerede?** Sürdürülebilirlik ile ilgili birçok konuda olduğu gibi, özel sektör plastik atığı meselesini sahiplendiğinde çözüme doğru hareket edilebilecektir. Özel sektörün iş vakasını görmesi, problemlerin çözümüne yönelik yeni fırsatlara doğru çalışmasını getirecektir. Farklı paydaşlar ile birlikte çalışılarak inovatif çözümler ancak bu sayede mümkün olacaktır.

Plastik Atığı Çalıştayı

Plastik atığı konusunda bilinci geliştirmek ve çözüm sürecini desteklemek amacıyla 8 Haziran’da Boğaziçi Üniversitesi’nde “Türkiye’nin Plastik Atığı için Eyleme Geçme Zamanı: Çevre Dostu Üretim, Sorumlu Tüketim, Etkin Geri Dönüşüm Çalıştayı” düzenlendi. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı Türkiye (UN SDSN Türkiye) ve WWF-Türkiye’nin düzenlediği çalıştayda amaç, plastik sektörünün tüm paydaş ve oyuncularını bir araya getirmek ve gerek üretim, gerek tüketim gerekse geridönüşüm ayaklarında somut öneriler geliştirmektir. İlginin çok yüksek olduğu toplantıda plastik değer zincirinin oyuncuları (plastik üreticileri, plastik kullanan hızlı tüketim ürünleri üreticileri, yetkilendirilmiş kuruluşlar), sivil toplum, bilim çevreleri ve iş dünyası “plastik zincirinde, üretirken, tüketirken ve geri dönüştürürken daha akıllı, daha sürdürülebilir, daha etkin nasıl olabiliriz” sorusuna cevap aradılar.

Eko IQ Dergisi’nin internet sitesinden alınmıştır. İlgili yazıya ulaşmak için lütfen [tıklayınız](#).